

**ЖИТТЄВИЙ І ТВОРЧИЙ ШЛЯХ
ПАВЛА ГРИГОРОВИЧА ТИЧИНИ
(1891-1967)**

План

1. Основні етапи життєвого шляху П.Тичини. „Трагедія поета – трагедія його рідного народу” (В.Стус).
2. „Сонячні кларнети”. Тематичні групи творів. Поетика збірки.
3. Неоднозначність і суперечливість пошуків П.Тичини в збірках „Замість сонетів і октав”, „Плуг”.

Література

Основна:

1. Гуменюк В. Творчість П.Тичини в контексті мистецьких віянь його доби // Дивослово. – 2005. – № 5. – С. 4-8.
2. Дунай П. Павло Тичина – знакова постать розчахнутої доби // Українська мова та література. – 2004. – Ч. 19 (371). – С. 3-8.
3. Клочек Г. Поетика "Сонячних кларнетів" Павла Тичини // Клочек Г. "Душа моя сонця намріяла...". – К.: Дніпро, 1986. – С. 146-366.
4. Клочек Г. Від кларнета до "пофарбованої дудки" // Українська мова та література. – 2003. – Ч. 9 (313). – С. 3-9.
5. Костенко Н. "Сонячні кларнети" // Костенко Н. Поетика Павла Тичини: Особливості віршування. – К.: Вища школа, 1982. – С. 47-63.
6. Новиченко Л. Павло Тичина // Історія української літератури ХХ століття: У 2-х кн. – Кн. 1: Перша половина ХХ століття / Дончика В. – К.: Либідь, 1998. – С. 99-110.
7. Подранецька Н. Світла нота "Сонячних кларнетів" Павла Тичини // Українська література в загальноосвітній школі. – 2007. – № 5. – С. 32-37.
8. Стус В. Феномен доби (Сходження на Голгофу слави) // Стус В. Твори: У 4-х кн. – 6-ти т. – Т. 4. – Львів: Видавнича спілка Просвіта, 1994. – С. 259-346.
9. Тичина П. Автобіографія // З минулого в майбутнє: Збірник статей. – К.: Дніпро, 1973. – С. 6-39.
10. Хархун В. "Митець у каноні": соцреалістична поезія Павла Тичини 1930-1960-х років // Слово і час. – 2006. – № 10. – С. 38-51.

Додаткова:

1. Сулима М. П.Тичина і поети модерністи // Слово і час. – 2007. – № 4. – С. 32-38.
2. Фока М. "... О, що зі мною фарби ті зробили!" (про живописний компонент художнього мислення Павла Тичини) // Українська мова та література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах. – 2009. – № 3. – С. 92-105.
3. Цалик С., Селігей П. Як Павло Тичина виперидив Орвела і що з того вийшло // Українська мова та література. – 2005. – № 21-23 (421-423). – С. 42-48.

Народився Павло 27 січня 1891 року в селі Пісках на Чернігівщині у сім'ї сільського дяка (він же – вчитель у "школі грамоти"). Після закінчення початкової школи, П.Тичина навчався у чернігівській бурсі (1901-1907), а потім у чернігівській духовній семінарії (1907-1913). За навчання "розраховувався" співом в архієрейському хорі (як соліст) і навчав нотної грамоти новоприбулих.

Перші відомі вірші поета датуються 1906 роком. Друкуватися почав з 1912 року. Деякі твори надсилав до українських видань "Літературно-науковий вісник", "Рідний край", "Українська хата", "Основа". Разом із вчителем малювання Михайлом Жуком та товаришем Василем Елланом-Блакитним ходив на так звані "суботи" для передової молоді, які влаштовував Михайло Коцюбинський. У 1912 році у журналі "Літературно-науковий вісник" було опубліковано поезію "Ви знаєте, як липа шелестить...". У 1913 році вступає до Київського комерційного інституту на економічний відділ. Із 1913 по 1923 рік проживає в Києві. Служив в редакції журналу "Мистецтво революції", то в Державному видавництві "Всевидав". У 1918 році став членом редколегії газети "Нова рада" (тут зустрівся із С.Єфремовим).

У часи революції П.Тичина сповнений суперечностей. Йому болить трагедія української національної революції, полум'я якої згасло у вогні всеросійської соцреволюції. У газеті "Нова рада" 1918 року було надруковано вірш П.Тичини "Пам'яті тридцяти" – поетична епітафія на могилу загиблих бійців студентського куреня в бою з військами Муравйова, що 29 січня 1918 року полягли під Крутами:

Більшість віршів, що передували першій збірці поета, побачили світ лише в посмертному виданні – складеній із "недрукованого та призабутого" книжці "В серці у моїм" (1970). Це своєрідний пролог до "Сонячних кларнетів" із соціальною тематикою деяких віршів (злидні села, власної родини – "Під моїм вікном", "не знаю і сам я", "Розкажи, розкажи мені поле", осуд імперіалістичної війни – "З далекого походу", заклики до суспільної активності – "Молодий я, молодий", "Як не горя, я не живу").

1918 року П.Тичина видав **першу книжку "Сонячні кларнети»**. Глибоке відчуття природи почало набувати своєрідних космічних вимірів можливо під впливом новітніх науково-філософських віянь часу, що загалом характерне для літератури модернізму (М.Вороний цикл "Ad astra" В.Самійленко "Думи буття"). У збірці органічно поєднувалися природа і людина. Природа постає опредмеченою за всієї своєї реальності, живою. Це була справді українська поезія ХХ століття, поезія новаторська й провісницька. Наступні збірки "Плуг" і "Замість сонетів і октав" (1920), "Вітер з України" (1924).

З 1920-1923 рік завідував літчастиною в Київському державному театрі імені Т.Шевченка. Спектаклі в цьому театрі ставив молодий Лесь Курбас, а О.Довженко займав посаду політкомісара театру.

У часи тоталітаризму з-під пера поета виходять такі збірки, як "Чернігів" (1931), "Партія веде" (1934), "Чуття єдиної родини" (1938, Державна премія СРСР, 1941), "Сталь і ніжність" (1941). Написані на підтвердження скороминучих гасел, вони й померли разом зі своїм часом. У цих збірках поет остаточно втрачає своє обличчя. Діагноз хвороби ставить 1924 року в еміграції Є.Маланюк: "Від кларнета твого пофарбована дудка зосталась..." ("Сучасники"). П.Тичина розпачливо

зізнавався, що Є.Маланюк – "єдиний, хто його по-справжньому зрозумів. Всі мені кадили, а він один сказав мені правду".

У роки війни з фашизмом під час евакуації перебував в Уфі. Твори, написані у роки Великої Вітчизняної війни, об'єднані в книзі поезій "Перемагають і живуть". Ця назва визначила ідейне спрямування книги в цілому й найголовніших її віршів. Біль за націю породжує медитативні роздуми про минулість світу. Найбільшим здобутком Тичининої поезії воєнних часів стали лірико-публіцистичний вірш "Я утверждаюсь" (1943) та філософська поема "Похорон друга", написана 1942 року. У ній постає мотив вседності суцього й власної екзистенційної причетності до глибинної трагедії буття.

Численні збірки виходили і в повоєнні дні "Могутність нам дана", "І рости, і діяти", "Ми – свідомість людства", "Комунізму далі видні", "Срібні ночі" та інші, хоча жодна з них уже не набула такого широкого звучання як "Сонячні кларнети". Серед поем найфундаментальнішою можна вважати симфонію "Сковорода", видану посмертно книгою досить значного обсягу. Писалася протягом всього творчого життя. Перші розділи її опубліковані 1923 року в журналі "Шляхи мистецтва", потім праця продовжувалася у 1923-1934 і 1939-1940 рр., а збирання матеріалів тривало до 50-х років.

Не стало поета 16 вересня **1967** року. Похований в Києві на Байковому кладовищі.

Творчий доробок. Досонячнокларнетівський період складають ранні поезії П.Тичини „Молодий я, молодий...”, „Ви знаєте, як липа шелестить, „Я сказав тобі лиш слово”...”, „Коли в твої очі дивлюся...”, „Арфами, арфами...”, „Де тополя росте”. Вже в них відчувається безпосередність і щирість чуття, музичність, неповторність таланту. Уже в них виникає і міцніє одна з головних тем творчості П.Тичини – єдність людини і природи, захоплення мудрістю, красою і доцільністю світобудови.

Збірка „Сонячні кларнети” (1918) справила незвичайне враження навіть у тогочасному насиченому мистецькому багатоголоссі. На початку збірки вміщено програмний вірш „Не Зевс, не Пан, не Голуб-Дух – лиш „Сонячні Кларнети”.

П.Тичина у збірці органічно й геніально розвинув досвід європейських поетичних шкіл, насамперед символізму та імпресіонізму, з оригінально перетвореними цінностями українського фольклору, з традиціями й стилями національного художнього мислення. Майже всі дослідники відзначають у ранній поезії П.Тичини домінування музичного начала над смисловим.

У збірці виділяємо такі групи творів:

– Лірика природи і кохання. Група творів „Закучерявилися хмари...”, „Ой не крийся, природо...”, „Цвіт в моєму серці...”, „Не дивися так привітно...”, „З кохання плакав я...”, „О люба Інно...”.

– Лірико-пейзажні твори. Цикл „Енгармонійне” (включає чотири теми „Туман”, „Сонце”, „Вітер”, „Дощ”), „Пастелі”, „Гаї шумлять”, „Квітчастий луг”, „Хтось гладив ниви”, „Співає стежка...”.

– Твори громадянського звучання. По суті другу й завершальну частину збірки склали три твори, так звана „національна трилогія”, яка включає три поеми „Золотий гомін”, „Скорбна мати”, „Дума про трьох Вітрів”. У кожному творі в оригінальній формі осмислюється поетом час, свідком якого він був, – тривожні,

неоднозначні 1917-1918 роки. Вірші цього циклу – це миттєвий спалах радості від вершеної української національної революції і довгий розпач од її жорстокого задушення.

Поетика збірки.

- Музичність віршів, яка побудована на складних асонансах, алітераціях, вишуканих ритмах та гармонійних різностильових ритмах.
- Зорові і слухові образи, які співіснують із музичними.
- Кольористичність („барвокольори” – за В.Стусом), духмяність, рух.
- Наявність складних, полісемантичних образів, які не лише називають явища, але й стають емблемами буття. Ці так звані поетичні символи, знаки, деталі є певними архетипами його ранньої творчості. Серед них образи *сонячних кларнетів, Скорбної Матері, нареченої, золотого гомону, вітру, чумацького шляху, космічного оркестру* і т.д. Езотеричні символи – *сонце, місяць, зоря, верба* – міфічне прадерево, від якого вториться Космос
- Релігійність.
- Висока щільність, сконденсованість поетичного тексту П.Тичини.
- Наявність двох планів оповіді – видимий і завуальований.
- Мозаїчність композиції.

Збірка „**Замість сонетів і октав**” (1920) присвячена Г.Сковороді. Крім деяких спільних ідейних мотивів, вона близька до творів Г.Сковороди, особливо ж його притч, прозоподібнісю форми, складною ритмікою, алегоричністю й афористичністю мови, виділеним кінцевим логічним висновком – „силою” (часто іронічним, удавано значущим). У збірці П.Тичина виносить вирок революції, всім її творцям.

З психологічної точки зору збірка свідчить про імпульсивність, гостру сприйнятливність, збудливість П.Тичини. Можна висловити навіть припущення, що сам вибір свідомо зниженої ритмічної прози (щоденникових нотаток), фрагментарних, обірваних строф і антистроф був викликаний станом підвищеної збудливості, що веде до утрудненості мовного вислову.

У збірці наявні численні антистрофи: „Місто в мальованих плакатах: людина, людину коло. Читаємо списки розстріляних і дивуємось, що на провінції погроми. Все можна виправдати високою метою – та тільки не порожнечу душі”.

Завершує збірку образок „Кукіль” (рід рослин родини гвоздикових; насіння його отруйне. В народних піснях та уявленнях – символ біди).

Стріляють серце, стріляють душу – нічого їм не жаль.
... Сіло собі край вікна, засунуло пучечку в рота,
маму визирає. А мати лежить посеред улиці
з півфунтом хліба в руці...

Соціальна проблематика набирає значно більшої сили у збірці „**Плуг**”. Найвиразніше душевний стан П.Тичина передає у вірші „І Белий, і Блок...”:

Стоїть сто розтерзаний Київ,
І двістірозп’ятий я”

У „Плугіві” з’явилися спроби нових стильових пошуків. Муза поета вибирає суворо-просту сукню (В.Стус). Коли в „Сонячних кларнетах” маємо певний стилістичний надмір, то в „Плузі” – стильову ощадливість. З’являється лаконічна чорно-біла графіка. Збірка багато втратила на епітетах, відбувається деметафоризація стилю і водночас – ускладнення збережених метафор. Здається, поет доходить розуміння геніальності як простоти, але, з другого боку, дає зразки найдовершенішої техніки. У збірці багато прямої мови, розмовних інтонацій, масових сцен.